

יוסף נדבה

משיירי כנסת הגדולה

כ"ה שנים לפטירת יוסף קלוזנר *

י כוונתי לילה סגרירי אחד בירושלם ליום ליוזני את פרופסור קלוזנר ז"ל לתחנת האוטובוס בדרכו לביתו בתלפיות. רבים צבאו על פתח האוטובוס ומשהגיע תורו של קלוזנר לעלות, סגר הנגח את הדלת וקרא: — "אין מקום עוד"... היה הרבה מן הז' סמליות בהינתקו של "המסע החי" במרוצת סוף החיים ושאוכם ו"הישארותו של קלוזנר מאחור, בבידודו. הוא לא נזקק מימיו לאמצעי הטכניקה המודרנית — לא למכונת כתיבה, לא לטלפון ולא למכונת כתיבה. באותו לילה עמדנו על סף ה"תן העצוב והאהוב הנסוך על המור" היקני האחרון המסיים שלשלת של דור הנפילים.

קלוזנר נולד בתקופת ההשכלה, בחי רוחו עברה עליו בימי חיבת ציון ו"אחד העם, עלומיו — בתקופת הרצל נורדאן, וקונתו — בשנות מדינת ישראל — העצמאית. בגיל 9 נתאהב ב"אהבת ציון" למאפו וכך נחתם גורלו האישי להתגדר כל ימיו ב"אמות רשות עמו. למן פגישתו הראשונה עם אחד העם נעשה למעריצו: "דומה, שהשכינה שורה על האדם קטן-הקומה ובעל הראי הגדול והמצח הרחב ו"העיניים המאירות". לימים קיבל ק" לזנר חלק מתורתו ונעשה יורשו ב" עריכת "השילוח" בקונגרט הציוני הראשון ב"1897 היה קלוזנר צעיר הר צירים, וכך הוצג בפני הרצל, ומש" נתלק קלוזנר כמו כבה הנר האחר רון שנתפרנס מניצוצות, מעמד הר סיני חדש".

עיקר ייחודו של קלוזנר היה בענין בשלמות נפשו. אידאל התחיה הל" אומית הדליקו ולאירו הלך כל ימיו מעולם לא נסתווורו עיניו מברק תר" בת זרחה באישינותו לא היה כל ש" מין של פיצול והוא לא נתגסה בשום טכניקליב וקריעים. שלא כברדיצ'בסקי, תלמידו של גיטשה, שהטיף ל"שניתי עליכים" ביהדות והכניס רוח פריצים ברחוב היהודי, היתה אמונתו של ק" לזנר כמות היהדות איתנה מעולם לא נתפס לראש הניהיליזם ולא נתי ירא ממעמד של מעוט. ב"1960 פרי סם ב"המעורר" של ברנר את מאמר רי, "המחנה הנשאר" בו קבע: "לא רבים אני... אבל חוקים אני בשלמי" וזנו הנפשית, במצמותנו השלמה". הוא שלל את הגלות ואת תהליך ה" ההיסטוריוציה, ועל כן נתק יחסיו עם יל. פרץ, כשהגיע הלה בוועידת ציריכץ, ב"1908" כי היידית היא שלזנו הלאומית של עם ישראל. ק" לזנר לא גרס את המארכסיזם, אך הצביע בגאווה על עקרונות הסוציא" ליום הנבואי בתורת ישראל.

כל-עצמו היה קלוזנר בעל אופקים רחבים. על משקוף דלתו בתלפיות התנוסס השלט: "הדתות האנושיות" הוא לא נזקק ל"אנושיותם" של ה" גויים. כי עיקרית המקורשים טמונים

ב"1925, יוסף קלוזנר, כפי שראה אותו יוסף נדבה. הוא נולד ב"1897, בירושלם, וב"1960 נפטר ב"ירושלם.

דור החדש; הוא נצטייר בעיניהם כי סוקראטס עברי העלול, חלילה, להר" עיל את נפשות הנועה. תחת זה הפ" קידוהו על הספרות העברית ונתקיים בו, להבדיל, מה שאירע לנפוליאון, שביקש לכבוש את כל העולם ואילו אויבו המליכהו על האי הקטן — אלבה, רק בערוב ימיו הועמדה לר" שיתו של קלוזנר, בסיועו של עובד בן-עמי, קתדרה לבית שגן.

כל מי שלא נכח בשיעורו של קלוזנר בתולדות בית שגן, לא ראה התלהבות-אמת של מרצה מימיו; הוא היה מלהט בדבריו, מקור לא-אכזב של ידע, דומה היה לתנא קדמון, ה" מהלך בחוצות ירושלים, מתרועע עם הנפשות הפועלות" לפלגיתן ומכיר את גיבורי ישראל לא רק על פי פניהם, התרושים והשופים, אלא גם לפי קמ" טי נפשם והלך-ירוחם. על ספרו, כי שאומה נלחמת על חירותה" נתחנכו דורות בארץ, מפרקו שאבו תעצור מית-נפש במאבקהם בשעתו הטיף קלוזנר לזקופות קומה, נתייצב בראש המערכה על זכותנו לכותל המערבי, היקנה לכולנו אמונה בצדקת הציו" גות ובמוסירותה ובזכות עמנו ל" ארצו מתוך שהצביע על רובדי-הר" בותיקים, טעוני מורשת דורות, יח" סי ידירות כנה היו שרויים בינו ל

ואכן מי הכירן כמוהו? מילדותו היה קלוזנר עילוי ו"כמעין המתגבר" לימים נעשה בקיא בשבעי חכמות ת" כל ובייב לשובות, חדשות כישנות ו" את ספרות העמים קרא במקורן. זכרון פנומנאלי היה לו, כמוהו כר" אלזנור — "בור סוד שאינו מאבד טיפה". מעשה בביקורו של המשורר הלל כבלל, בלוייה בנו בן ה"11, אצל קלוזנר, בן ה"81. כשנשאל הנער על לימדיו השיב, כי הוא משנן את, אי" ליאס" להומרוס בתרגום אנגלי. הס" כים הפרופיסור הישיש לומר על-פה ביונית כל שורה שיאמר נוער ב" אנגלית, וכך נמשך ה"שעשוע" כמה דקות...

אהבה ראשונה ואחרונה היתה לו לקלוזנר — הבית השגן, ועוגמת-נפש עמוקה נגרמה לו כאשר קופה ולא ניתנה לו הקתדרה לפרק רב-משמעות ורב-עניין זה בתולדות ישראל בחור פתח האוניברסיטה העברית בירושל לים ב"1925. אנשי ה"אסכולה הגר" מגית" משלו או בכיפה על הר" ה" צופים, ובקלוזנר הלאומי ראו, רח" מנא ליצול, סכנה גדולה לחינוך ה

בין ד"ר יל. מאגנס, גידי האוניבר" סיטו, ועם זאת לא גרתע קלוזנר מ" להוקיע אותו ואת חבריו-לדעה ב" "ברית שלום" בתואר, רוצחו אידי" אל".

בתום בית שני בעיקר יצאו לו לקלוזנר מוניטין בעולם. ספריו, "ישו הנוצרי" ו"מישו עד פאולוס" תורגמו להרבה לשונות וזכו לעשרות מהדור" רות. בעצם כתיבתם היה מן ההעזה, שהרי נושא זה היה בחזקת, "טאבו" בהיוו היהודי. בספר-חיו מספר קלוזנר נר על לילה שלם שבו לא נתן תנו" מה לעיניו בעקבות דרישתו האולטי" מאטוויית של אחד העם למתיק משפט אחד מספרו של ישו — זה, שהגדירו כ"בעל המוסר בהיא הידיעה", — ואילם קלוזנר עמד על שלו...

כן העז קלוזנר ודרש ממרומי הר הציפים לבטל את החרם על שפיגור זה, אף קרא עליו ג' פעמים: "אהינו אתה!"

היו לו לקלוזנר, בתחום האקדמיה, מקטרגים ומלעיוזים לרוב, מהם ש" ראוהו בגדר, "פובליציסט" גרידא, מ" תוך שהם דבקו בעקרון-הסלף המ" קודש של, מגדל השן". אך הוא לא קיבל את דעתם של האיסטניסים ה" אינטלקטואלים המבקשים להתגדר ב" מדע היבש. בספר חיוו היא מעיד על עצמו, כי שתי נשמות התרוצצו בקרבו — כמוהו כ"פאוסט" המתלבט והמתייסר — נשמת העסקן, המטיף והמכויח הקנאי מחד, ונשמת ההיס" שרויין, איש המדע הרואה שני צד" דים למטבע מאוחד. להגנתו הסתמך קלוזנר על אורחם ורבעם של קדמו" גים: אפלשן נטל חלק בפוליטיקה מעשית בסיראקו, רבי עקיבא היה נושא כליו של בר-כוכבא ויצא למג" בית, והרמב"ם סתב את, אגרת תי" מן" בשעת מצוקה לאחיו בני עמו.

צר מאוד, כי קלוזנר נשכח במידה רבה מלב רוב העם היושב בישראל, אך זה גורלם של יוצרים גדולים ר" בים, שרעיונותיהם נחפכים לנחלת" הכלל, ושזב אין איש טורח לבדוק בציציות מחדשיהם. כך מצטרפים רוב גדולי ישראל אל מהלך זרמו של נהר האומה, — מצב שעליו חלם קלוזנר עצמו: "תשבורת קטנה זו של עבודת חיי תיכנס לתוך הסיכום הגדול עבר" דתי-עם-העולם לשם קיומו, שתחרו ופעולתו על האנושיות, ולהיות אפי" לו אך טיפה אחת בתוך הים הגדול של יהדות אנושית זו... הוא, לדעת, אשר גדול ביותר, כי אשר נצחי הוא, לא חולף ולא נפסד".

* שמו של הפרופיסור מופיע פעמים כקלוזנר ופעמים כקלוזנר כאשר כתב ד"ר י נדבה.